Oslo

Informasjonsark

Arkeologi i Oslo

Hva kan arkeologen finne?

Arkeologen søker etter spor fra forhistorisk aktivitet. Under en registrering er noen kulturminner synlige over markoverflaten, som for eksempel gravhauger eller fangstanlegg. Andre kulturminner ligger i dag et stykke under markoverflaten. Dette kan være spor etter hus-konstruksjoner, ildsteder eller gjenstander.

Hva er et automatisk fredet kulturminne?

Kulturminner er beskyttet av kulturminneloven. Kulturminner er i loven definert som «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.»

§ 4 i kulturminneloven sier at samtlige kulturminner eldre enn 1537 (reformasjonen) er automatisk fredet. Det innebærer at det kreves spesiell tillatelse (dispensasjon) for alle tiltak som medfører inngrep i kulturminner. I Oslo er det Byantikvaren som er rette myndighet til å gi slik tillatelse etter kulturminne-loven § 8. Se mer om dette under avsnittet «Hva skjer ved funn?». Når det gjelder Middelalderbyen Oslo, så er det Riksantikvaren som er rette myndighet etter kulturminneloven § 8.

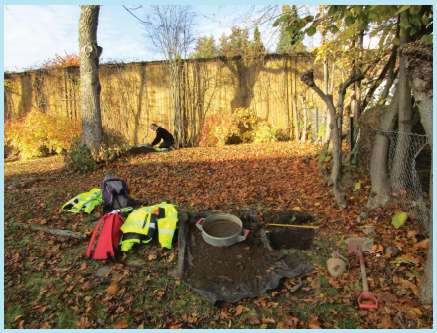
Oslo er en av Norges eldste byer. Den første bymessige bebyggelsen i Oslo tok trolig til omkring år 1000, men arkeologiske funn viser at det har bodd mennesker her i rundt 11 000 år. Innenfor dagens bygrense er det funnet gjenstander og andre bevarte kulturminner som dokumenterer menneskenes ulike bruk av området gjennom hele denne lange tidsperioden. Mange av funnene er av nasjonal interesse, og omfatter bergkunst, gravminner, gjenstandsfunn, huskonstruksjoner og spor etter eldre tiders fangst og jernproduksjon.

Gravhauger ved Montebello

Byantikvaren fikk i 2008 innlevert et sverd fra vikingtid som var funnet under byggearbeid i Hjørungveien 2. Den arkeologiske undersøkelsen av funnstedet ble dekket av Staten.

Prøvestikking med spade og et område som undersøkes ved maskinell sjakting. Nederst en hulvei som ble funnet ved overflateregistrering.

Klageadgang

Krav om registrering er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Du kan derfor ikke klage på eller anke dette kravet, men du kan be Riksantikvaren vurdere om kostnads-overslaget er rimelig. Dersom du mener at området er så forstyrret (ved tidligere gravearbeid/ masseforflytning) at det ikke er hensiktsmessig å gjen-nomføre en registrering, må du henvende deg skriftlig til Byantikvaren. Ødeleggelser må dokumenteres ved hjelp av kart over grøftetraseer, bilder eller lignende.

Undersøkelsesplikten

Kulturminneloven § 9 pålegger tiltakshaver (utbygger eller forslagsstiller i en plansak) å undersøke om et tiltak kan få innvirkning på kjente eller ukjente automatisk fredete kulturminner. Denne undersøkelsesplikten gjelder for alle reguleringsplaner, og for byggetiltak der arkeologi ikke er avklart i gjeldende reguleringsplan.

I Oslo har Byantikvaren myndighet til å forvalte kulturminneloven og utføre undersøkelser i tråd med § 9 i kulturminneloven. Byantikvarens undersøkelse består i første omgang av arkivundersøkelser, vurdering av opplysninger om tidligere funn i området, historiske opplysninger, kartstudier og eventuell befaring. I noen tilfeller må Byantikvaren utføre en arkeologisk registrering før det kan gis endelig uttalelse.

Hva er en arkeologisk registrering?

En arkeologisk registrering er et søk på eiendommen etter automatisk fredete kulturminner. Ved registreringen kan det benyttes ulike metoder, avhengig av hva slags funn som forventes og landskapets utforming (topografi). En vanlig metode er maskinell sjakting, hvor det anvendes gravemaskin for å fjerne torv, påfylte masser og jord. Det graves da søkesjakter på ca. 3 m bredde ned til opprinnelig undergrunnsnivå. Forhistoriske bosetningsspor som for eksempel stolpehull (rester etter bygninger/gjerder) og kokegroper/ildsteder vil avtegne seg som mørke eller lyse flekker i undergrunnen. En annen metode er prøvestikking, hvor det graves hull i bakken på ca. 40 x 40 cm manuelt med spade. Denne metoden brukes oftest når det er muligheter for funn fra stein-alderen. Der det kan finnes kulturminner som er synlige på markoverflaten brukes overflateregistrering som metode, og det blir da i liten grad gjort inngrep i bakken. I noen saker er det hensiktsmessig å bruke arkeologisk overvåking som metode, hvor ordinært gravearbeid som f.eks. grøftegraving blir overvåket av arkeolog. I enkelte områder av Oslo kan geofysiske metoder være egnet til å kartlegge kulturminner. Ved bruk av denne metoden kan målinger av bakken med en georadar eller et magnetometer gi et bilde av objekter eller strukturer som finnes i undergrunnen.

Hvem betaler?

Ved alle offentlige og større private tiltak er det tiltakshaver (utbygger eller forslagstiller i plansaker) som skal betale kostnadene for registreringene, jf. kulturminneloven § 10.

Ved såkalte «mindre, private tiltak» skal Staten dekke hele eller deler av utgiftene. Et «mindre, privat tiltak» er for eksempel at du skal bygge en boenhet til eget bruk.
(se https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/kulturminner/t-2-07.pdf for nærmere informasjon).

Mener du at ditt tiltak omfattes av «mindre, private tiltak» melder du fra til Byantikvaren.

Innenfor områdene som omfattes av Småhusplanen i Oslo gjelder egne regler, og her er det Oslo kommune som bekoster arkeologiske registreringer.

Budsjettet for en arkeologisk registrering omfatter felt-, for-, og etterarbeid, samt utgifter til analysering av prøver og funnbehandling. Undersøkelsen gjelder for hele eiendommen/planområdet, og ikke bare der hvor det er planlagt nybygg eller liknende. Budsjettet er en øvre kostnadsramme, og dersom det ikke gjøres funn vil arbeidsomfanget og dermed kostnadene reduseres.

I de sakene hvor registreringsmetoden krever bruk av gravemaskin oversendes også et kostnadsoverslag på gravetjenester fra den entreprenøren Byantikvaren har en rammeavtale med. Maskintjenestene er kun et tilbud og tiltakshaver kan selv stille med egen graveentreprenør. Vi gjør imidlertid oppmerksom på at det vil stilles spesielle krav til entreprenører som skal grave ved arkeologiske registreringer.

Søkesjaktene gjenfylles etter endt registrering, men arbeidet vil naturlig nok føre til at eiendommene ikke er i samme stand som før påbegynt registrering. Dersom eiendommene ønskes istandsatt ut over ren gjenfylling av oppgravd areal må dette avtales direkte med utøvende entreprenør, og bekostes av tiltakshaver/ utbygger.

Hvor lang tid tar dette?

Vurdering av funnpotensial og behov for registrering i reguleringsplansaker følger ordinære plansak-frister. Andre henvendelser – som eksempel byggesaker - skal besvares innen 4 uker. Byantikvaren har som målsetning å gi raskest mulig svar.

Selve utførelsen av registreringen i felt er avhengig av årstiden og kan derfor ta tid, og vi anbefaler hurtigst mulig bestilling. Det er viktig at du som tiltakshaver varsler alle berørte parter om avtalt tidspunkt for registreringen, og sørger for tilgang til eiendommen før vi setter i gang. Tiltakshaver får oversendt et budsjett, og når budsjettet er godkjent av tiltakshaver/ bestiller, legges prosjektet inn i vår framdriftsplan for registreringer. Videre framdrift er avhengig av pågang og kapasitet, samt vær og årstid. Som hovedregel utføres ikke registreringer i de kaldeste vintermånedene når det er tele i bakken. Selve registreringen kan ta fra en dag til flere uker, avhengig av metode og områdets størrelse. Forventet tidsbruk for registreringen framkommer av budsjettet som blir oversendt.

Rapportarbeid og behandling av funn og prøver tar ofte like lang tid som selve feltarbeidet. Hvis det ikke blir gjort funn vil du kort tid etter registrering motta et brev som bekrefter dette, og saken kan da behandles videre av Plan- og bygningsetaten.

Hva skjer ved funn?

Hvis det blir gjort funn av automatisk fredete kulturminner ved en arkeologisk registrering, vil vi i noen tilfeller anbefale at du prøver å finne alternative løsninger for å unngå konflikt med kulturminnene. Dette vil kunne være både tids- og kostnadsbesparende for deg som tiltakshaver. Dersom det ikke er mulig å unngå konflikt med kulturminnene må du søke dispensasjon etter kulturminneloven § 8.

Kulturminnemyndighetene må da avgjøre om og i tilfelle på hvilken måte det kan gis tillatelse til tiltak som kan virke inn på kulturminnene. I Oslo er det Byantikvaren som er rette myndighet til å gi slik tillatelse (dispensasjon) etter kulturminneloven § 8. Tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner kan bli gitt etter en vurdering av de kulturminnefaglige verdiene veid opp mot private hensyn, og hensyn til samfunnet. Denne vurderingen vil ligge til grunn for videre saksgang, som har ulike utviklingsløp:

- Byantikvaren gir tillatelse til tiltaket uten vilkår om ytterligere arkeologiske undersøkelser. Det vil si at funnene er av en kategori som Byantikvaren kan grave ut og dokumentere som del av registreringen, eller at kunnskapspotensialet ved ytterligere undersøkelser er lavt.

- Byantikvaren gir tillatelse til tiltaket med vilkår om en arkeologisk utgravning/dokumentasjon av de påviste kulturminnene. Utgravingen utføres av enten Kulturhistorisk museum, NIKU eller Norsk Maritimt museum, avhengig av type kulturminne. Det er Riksantikvaren som fastsetter utgiftene til en arkeologisk utgravning. Kostnadene ved arkeologisk utgravning belastes tiltakshaver, så sant det ikke dreier seg om et «mindre, privat tiltak». Les mer om dette på Riksantikvarens nettsider ved å følge linkene nederst i informasjonsarket.

- Byantikvaren gir ikke tillatelse til tiltaket. Tiltaket det er søkt om kan ikke gjennomføres, og kulturminnene skal bevares slik de ligger i dag. Ved en regulering eller en omregulering må funnområdet da reguleres til hensynssone D - «Automatisk fredet kulturminne».

Besøksadresse: Maridalsveien 3
Postadresse: Postboks 2094 Grünerløkka, 0505 Oslo
E-postadresse: postmottak@bya.oslo.kommune.no
Internettadresse: www.byantikvaren.oslo.kommune.no, www.byantikvaren.no

Telefoner:
Byantikvarens resepsjon 482 30 417
Oslo kommunes sentralbord 21 80 21 80

Mer informasjon

På Byantikvarens nettside https://byantikvaren.no/ ligger mer informasjon om arkeologi og Småhusplanen i Oslo, under fanen «Arkeologi».

Riksantikvarens nettsider inneholder mye nyttig veiledning:

https://www.riksantikvaren.no/veileder/arkeologiske-registreringer-undersokelsesplikten/

https://www.riksantikvaren.no/veileder/utgifter-til-arkeologiske-arbeider-kulturminneloven-10/

http://www.riksantikvaren.no/veiledere/arkeologi/

Kulturminneloven i sin helhet finner du her:

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50.

Er du interessert i å vite mer om arkeologiske funn fra Oslo, så anbefaler vi Kulturminnesøk:

https://kulturminnesok.no/.

Kulturminnesøk er publikumsversjonen av Riksantikvarens kulturminnedatabase ”Askeladden”, og her kan du finne frem til arkeologiske funn som er registrert i både Oslo og resten av Norge.